

Lupakirjakauppa.

Einari Wuori.

Puita ja muita metsäntuotteita valtionmetsistä myytäessä on käytetty seuraavia myyntitapoja:
yleinen huutokauppa,
suljetut tarjoukset,
sopimus- eli välikirjakauppa,
paikallishuutokauppa ja
käsi- eli lupakirjakauppa.

Seuraavassa käsitellään viimeksi mainittua myyntitapaa, jolla tarkoitetaan sellaista puiden ja muiden metsäntuotteiden kauppaa, johon hoitoalueen metsänhoitajalla annettujen yleisvaltuuksien tai joissakin tapauksissa erikoisvaltuuksien nojalla on oikeus, ja joka tapahtuu lupakirjoja käyttäen.

Metsänhoitolaitoksen alkuaikoina olivat aluemetsänhoitajan (jota seuraavassa käytetään hoitoalueen metsänhoitajan nimenä, joskin nimi vasta 1922 virallistui) lupakirjakauppavaltuudet pitkän aikaa perin rajoitetut. Kielsihän vuoden 1859 johtosääntö aluemetsänhoitajalta vähäisimmänkin kaupanteko-oikeuden. 1860-luvulla annettiin aluemetsänhoitajille vähitellen ja varsin rajoitetusti myyntivaltuuksia. Aluksi oikeutettiin aluemetsänhoitajat myymään kantoja, juuria ja kuolleita puita tervanpolttoa varten, niin myös tervatynnyri- ja vanneaineita. Sanotulla kymmenluvulla laajennettiin aluemetsänhoitajien myyntioikeutta käsittämään myös tuulenkaatoja ja kotiteollisuutta varten tarvittavaa puuainesta samoin kuin rakennushirsiäkin kuivista ja viallisista puista paikalliselle väestölle.

Aluemetsänhoitajien myyntivaltuudet eivät voineetkaan olla suuret, sillä metsähallituksellakaan ei sanottuna aikana ollut paljoa suurempia puiden ja muiden metsäntuotteiden myyntivaltuuksia. Vasta vuoden 1876 johtosäännössä annettiin metsähallitukselle oikeus »ilman esittelyä Senaatiin ratkaista asiat», jotka koskivat mm. kaikenlaisten kotitarvepuuainesten myymistä yhteisen kansan tarpeiksi, kuten luvattomasti otettujen metsäntuotteiden, salpapurien puuainesten lauttaamista varten sekä hakkuissa jääneiden raakkien, latvuksien ym. vähempiarvoisten puuainesten myymistä — siis verrattain rajoitetut valtuudet.

Puheenalaisen vuosisadan lopulla annettiin aluemetsänhoitajille lupia myydä tuoreita rakennuspuita, kuitenkin etupäässä kuusia, rämemäntyjä, ja yleensä viallisia puita, ei kuitenkaan enempää kuin sata puuta yhdelle ostajalle. Seuraavan vuosisadan alussakin pysyivät aluemetsänhoitajan myyntivaltuudet vähäisinä ja rajoitettuina. Niinpä metsähallituksen kiertokirjeessä 8/4 1905 korostetaan, että »käsikauppa on yleensä sallittua ainoastaan paikkakunnan tunnettua kotitarvetta varten» ja »tulee metsän-

hoitajan silmällä pitää käsikauppamyyntiä, ja tulee hänen, mikäli hän itse ei ole ulosantanut puut, niin pian kuin mahdollista tarkastaa hakkauspaikka ja ottaa tarkka selko siitä, ovatko annetut puut lupakirjan tarkoituksen mukaisia.» Samasta asiasta huomautetaan, joskin lievemmin, metsähallituksen kiertokirjeessä 4/10 1906 »Ohjeita metsäntuotteiden vähittäismyynnistä kruununmetsistä», jossa ensi kerran yhtenäisemmin ja tarkemmin määritellään, mitä metsäntuotteita ja minkä verran aluemetsänhoitajat ovat oikeutettuja lupakirjoilla myymään. Siinä huomautetaan, »että vähittäis- eli käsikaupalla kruununmetsistä on etupäässä myytävä semmoisia metsäntuotteita, jotka ovat aiotut paikkakunnan väestön tunnettua kotitarvetta varten tai joita on kiireellisesti metsästä saatava.»

Sanotun ohjeen mukaan saivat aluemetsänhoitajat lupakirjakaupalla myydä mm.:

Sahapuita kotitarpeeksi, niin kuin silta- ja niskapuita, rakennustarpeiksi enintään 10 kpl. ostajaa kohti vuodessa.

Tuoreita puomipuita ainoastaan poikkeustapauksissa 100 kpl. ostajaa kohti, etupäässä vikanaisia ja kitukasvuisia puita.

Tuoreita rakennushirsii ainoastaan kotitarpeeksi, enintään 100 kpl. ostajaa ja korkeintaan 1,000 kpl. hoitoaluetta kohti vuodessa, ja oli näiksi valittava etupäässä kehnokasvuisia ja vikanaisia puita aikaisemmilta hakkuualoilta tai rämämäntyjä ja korpikuusia.

Keloja ja muita kuivia puita enintään 500 kpl. yhdelle ostajalle.

Tuulenskaatoja ja linjapuita. Suurempiin, rajumyrskyn kaatamiin määrin oli saatava erikoislupa.

Kaikenlaisia vähäarvoisia puita, kuten latohirsii, melapuita, ym.

Ratapölkkyjä keloista, tuulenskaadoista, liekopuista sekä latvuksista enintään 1,000 kpl. ostajaa kohti.

Poltto- ja sysipuita: kuivia ja liekopuita enintään 1,000 pm³ ostajaa kohti, eikä polttopuiksi saanut kaataa semmoisia terveitä kelopuita, jotka kelpasivat rakennuspuita. Tuoreita puita harvennuksen kautta tai räme- ja suomailta enintään 500 pm³ ostajaa kohti.

Tervaksia kannoista, juurakoista ja hakkuutähteistä.

Päre- ja kattopuita ainoastaan kotitarpeeksi, ja etupäässä hylky- ja vikapuita sekä haapoja. Kattopärepuiksi oli annettava kernaimmin rämämäntyjä, jotka 5—6 metrin korkeudella olivat enintään 15 sm läpimitaten.

Hiomo- ja propspuita ei saanut myydä kuin ylimetsänhoitajan luvalla, ja silloinkin ainoastaan sellaisilta torpan viljelysmailta, jotka olivat rai-vaoksen alaisina viljelystävarten.

Veistopuita, aitapuita, (räme- ja korpimailta enintään 50 kpl. ostajaa kohti), kanki- ym. sellaisia puita huolellisen harvennuksen kautta, jne.

Mainituista eriä saatiin puheenalaisessa kiertokirjeessä tarkemmin mainituin määrin korottaa ylimetsänhoitajan suostumuksella. Myös oli tarkoin määrätty minkälaiset puut oli aluemetsänhoitajan itsensä leimattava.

Edellä mainittu kiertokirje, jossa annettiin lisäksi ohjeet lupakirjoista ja niiden käytöstä, myyntien järjestämisestä, hakkuiden sijoituksista, leimauksista ym., oli aiheutunut siitä, että tahdottiin saada yhtenäisyyttä ja järjestystä lupakirjakauppoihin, jotka olivat osoittautuneet vaikeasti hallittaviksi ja joissa oli väärinkäytöksiäkin ilmennyt.

Edellä selostettujen aluemetsänhoitajien myyntivaltuuksien, jotka tarkoittivat myyntiä paikallisen väestön tunnettua kotitarvetta varten, lisäksi annettiin aluemetsänhoitajille joskus erikoistapauksissa oikeus myydä puita myöskin muihin tarkoituksiin. Niinpä v. 1872 annettiin oikeus myydä Lapissa ja alempanakin naavakuusia porojen ruoaksi sellaisissa tapauksissa,

jolloin porot paksun ja kovan (jäätynneen) lumen alta eivät voineet kaivaa jäkälää. Sanotunlaisia naavakuusia eli ns. »luppopuita» voitiin erikoistapauksissa ja erikoisluvulla antaa ilmaiseksikin, mm. ehdolla, että tällaiset puut, jotka paksun lumen aikana oli kaadettu pitkään kantoon kiinni, oli sulan tultua karsittava ja kannoista irroitettava. Valtuudet näihin porokasien kaatamisiin annettiin aina kerrakseen.

Katojen takia Senaatin v. 1892 antamalla luvalla saivat aluemetsänhoitajat myydä työtilaisuuksien saamiseksi heikossa asemassa oleville (enimmäkseen kruununmaan asukkaille) huokealla hinnalla huomattavia määriä raakkipuita, tuulenskaatoja, yli-ikäisiä puita, keloja ja muita »vähemmän arvoisia puita.» Tätä ns. »leveranssi-puiden» kauppaa harjoitettiin varsin laajassa mitassa Lapin, Kemin, Iin ja osittain Oulujärven tarkastuspiirissä, jopa niin, että monin paikoin väestössä syntyi käsitys, että sillä oli kieltämätön oikeus lunastaa hätäavuksi sanotunlaisia puita, jotka ostaja sitten hankki vesistöjen varten, myyden ne puutavarayhtiöille tai välikäsille. Mentiinpä niinkin pitkälle, että tähän luultuun oikeuteen luottaen otettiin velkaa puutavarayhtiöiltä, kauppiailta ym. jo ennen kuin ostolupa oli saatukaan. Sanotulla leveranssipuiden myynnillä oli hädän lieventäjänä hyvä tarkoitus ja varmaan moni heikossa asemassa oleva lienee siten päässyt talven yli. Kun sanotunlaisten puiden kysyntä muodostui suureksi, joutuivat aluemetsänhoitajat usein hyvinkin kiusalliseen asemaan, kun eivät voineet kaikkia ostajia tyydyttää, mikä herätti osattomiksi jääneissä kateutta ja katkeruutta. Tätä karttaakseen tuli aluemetsänhoitaja usein myyneeksi enemmän puita kuin mitä leimausta ja hakkuunvalvontaa silmällä pitäen olisi ollut edullista ja muutenkaan tarpeellista. Myynti johti sängen usein myös keinotteluun, jossa heikossa asemassa olevan ostajan tulos jäi vähäiseksi ja voitto joutui välikäsille ja oli aiheena väärinkäytöksiin sekä hakkausten varjolla tapahtuviin metsänhaaskauksiin. Tästä syystä oli leveranssipuiden kauppaan tehtävä rajoituksia ja myöhemmin näiden myynti huokealla hinnalla lopetettiin.

V:n 1906 kiertokirjeen aluemetsänhoitajalle antamat lupakirjakauppa- valtuudet pysyivät sellaisina alun toistakymmentä vuotta. Niiden laajentamista kylläkin pohdittiin. Niinpä Suomen Metsänhoitoyhdistyksessä keskusteltaessa kysymyksestä »kuinka voitaisiin valtion metsätalous saada voimaperäisemmäksi» tultiin, asetetun valiokunnan ehdotuksesta, mm. tulokseen, että »metsänhoitajan toimivaltaa olisi laajennettava myöntämällä hänelle entistä suuremmat käsikauppavaltuudet.»

Aluemetsänhoitajan lupakirjakauppavaltuuksia samoin kuin koko lupakirjakaupan tehostamista pohdittiin samaan aikaan myös metsähallituksessa ja lisäksi joissakin hoitoalueissa neuvoteltiin sen kehittämistä ja järjestämisestä. Tuloksena oli metsähallituksen kiertokirje 13/5 1919 »Metsänhyödykkeiden vähittäismyynnistä (käsikaupasta) valtionmetsistä.» Kiertokirje, joka pääosaltaan vieläkin on voimassa, on varsin perusteellinen ja senaikaisiin olosuhteisiin nähden erikoisen tarkoitustaan vastaava. Kun sanottua kiertokirjettä kosketellaan jälempänä muissakin yhteyksissä, mainittakoon siitä ensin ainoastaan aluemetsänhoitajien myyntivaltuuksia koskeva osa, jossa tuntuvasti lisätään mainittuja valtuuksia, samalla kuin siinä periaatteessa poiketaan puheenalaisen myyntitavan aikaisemmasta tarkoituksesta. Lupakirjakaupan tarkoitushan oli etusijassa myydä metsäntuotteita alhaisesta hinnasta paikkakunnan asukkaiden tunnettua kotitarvetta varten. Sanotun kiertokirjeen mukaan oli lupakirjakauppa kehitettävä tehokkaaksi keinoksi lisäämään valtion metsätalouden tuottoa sekä sen avulla käytettävä niitä mahdollisuuksia, joita tämä myyntitapa run-

saasti tarjoaa sekä rahallisten tulojen lisäämiseksi että metsänhoidollisten hakkauksien toimeenpanemiseksi. Puheenalaisella kauppamuodolla ei saanut enää olla mitään hyväntekeväisyystoimenpiteen leimaa, vaan oli se kohotettava sille kuuluvaan asemaan valtion metsätaloudessa.

Ne puumäärät, joita aluemetsänhoitajat kyseessä olevan kiertokirjeen nojalla olivat oikeutettuja myymään, vaihtelivat puutavaralajista ja koosta riippuen arvopuiden kohdalla enintään 500 runkoon ja pinotavaran kohdalla enintään 1,000 pm³:iin. Piirikuntakonttorin luvalla sai myytävä arvopuiden enimmäismäärä nousta, samoin puutavaralajista ja koosta riippuen, 1,000 runkoon ja pinotavaran 5,000 pm³:iin. Yksityiskohtaiset luvut ovat löydettävissä mainitusta kiertokirjeestä, joten niitä ei ole syytä tässä toistaa.

Lupakirjakauppojen suurta merkitystä ja tärkeyttä sekä aluemetsänhoitajien osuutta niiden tehostamisessa korostettiin vielä 19/12 1919 annetussa metsähallituksen kiertokirjeessä. Siinä viitataan kaikenlaisen puutavaran vilkkaaseen kysyntään useissa osissa maata ja kehoitetaan ylimetsänhoitajia ja aluemetsänhoitajia sen johdosta mitä tarmokkaimmin toimimaan edullisten kauppojen aikaansaamiseksi ja valtionmetsien tulojen lisäämiseksi.

Kuvaavaa suunnan muutokselle on, että edellä mainitussa kiertokirjeessä laajennetaan aluemetsänhoitajien valtuuksia myös sopimuskauppojen tekoon erinäisin ehdoin, mm., että »kaupat ovat sitovia, mikäli metsähallitus ne hyväksyy.»

Kuten edellä selostetusta ilmenee, on aluemetsänhoitajilla ollut verrattain suuret lupakirjakauppavaltuudet viime vuosina käydyn sodan aiheuttamiin poikkeuksellisiin oloihin saakka, jolloin puukaupasta annetut rajoittavat säädökset koskivat myöskin lupakirjakauppaa. Tosin on ennen sitäkin eräitä muutoksia ja rajoituksia tehty. Niinpä esim. metsähallituksen kiertokirjeessä 12/5 1928 rajoitetaan paperipuiden myyntiä: »Paperipuiden yhä kasvavan kysynnän ja hinnan vuoksi ei siihen kelpaavaa kuusipuuta yleensä ole vähittäiskaupalla myytävä, paitsi milloin niitä on varastopaikkojen ja teiden raivauksen, uittoväylien perkauksen ym. sellaisten seikkojen vuoksi välttämättä kaadettava. Jos kuitenkin paperipuiksi kelpaavaa kuusipuuta on metsänhoidollisista syistä, esim. harvennus- tai puhdistushakkauksilla otettava sellaisista paikoista, tai niin vähäiä määriä, etteivät ne sovellu suurempiin myynteihin, on aluemetsänhoitajan tehtävä piirikuntakonttorille esitys niiden leimaamisesta ja myymisestä, mieluummin kyläkuntahuutokaupalla.» Myös visa- ja lainekoivun myyminen ilman erikoislupaa on ollut yleensä kielletty ja on tästä v. 1932 erikoisesti huomautettu.

Metsähallituksen kiertokirjeellä 11/9 1931 annettiin erinäisiä rajoittavia määräyksiä koristejäkälän lupakirjalla myymisestä. Myös 6 m × 12" ja sitä suurempien puiden myynti muutettiin tapahtuvaksi ainoastaan metsähallituksen luvalla.

Metsätöyryjohtajille ja metsänvartijoille saivat aluemetsänhoitajat myydä puita ainoastaan piirikuntapäällikön luvalla.

Poikkeuksellisten olojen alussa, syyskuussa 1939 on metsähallitus kehottanut piirikuntakonttoreita huolehtimaan siitä, ettei keinottelua kotitarvepuulla ja eritoten polttopuulla päästä harjoittamaan ja siten hintatasoa nostamaan niiden vahingoksi, jotka sitä kotitarpeekseen todella tarvitsevat. Tästä johtuen on ainakin Länsi-Suomen piirikuntakonttori antanut aluemetsänhoitajille määräyksen alistaa piirikuntakonttorin ratkaistavaksi sellaiset lupakirjakaupat, joilla on tarkoitus myydä aluemetsänhoi-

tajan valtuuksien rajoissa olevia puueriä muuhun kuin ostajan omaksi tarpeeksi. Mitään varsinaista kiertokirjettä ei asiasta kylläkään ole annettu. Sittenmin ovat Kansanhuoltoministeriön viranomaiset antaneet säädöksiä niin puumääriin kuin niiden hinnoittamiseen nähden. Kun sanotut säädökset ovat varmaan kaikkien tuoreessa muistissa, ja kun ne nyttemmin ovat jo kumotut, ei niihin ole syytä kajota.

Aluemetsänhoitajien lupakirjamyyntivaltuuksista puhuttaessa on syytä mainita metsähallituksen kirjeestä 19/4 1922, jossa piirikuntakonttoreille annetaan oikeus kieltää lupakirjamyynti joko kokonaan tai osaksi sellaiselta aluemetsänhoitajalta, joka lupakirjakaupassa menettelee taitamattomasti tai huolimattomasti eikä välitä annetuista ohjeista tai muistutuksista. Tällaisesta kiellosta, johon kuitenkin on vain aivan poikkeustapauksissa turvauduttava, on annettava heti metsähallitukselle ilmoitus tai selostus.

Ottaen huomioon olosuhteet ja valtion metsien tilan vielä tämän vuosisadan alussa, oli valtion metsätalouden tehostamisen kannalta varmaan oikeaan osunut se aluemetsänhoitajien lupakirjamyyntivaltuuksien jaajentaminen, joka heille metsähallituksen ennen mainitulla vuoden 1919 kiertokirjeellä annettiin. Tuotannollisessa taloudessa, jota valtion metsätaloudenkin ensisijaisesti pitäisi olla, on tärkeitä, että linjamiehillä on riittävät valtuudet liiketoiminnan harjoittamiseen. Se on varmaan ollut omiaan kannustamaan aluemetsänhoitajia valtion metsätalouden kohottamisyhtymyksissä. Liikanainen rajoitus kangistaa liiketoimintaa ja lamauttaa yritteliäisyyden. Luulisinkin, että suurin osa aluemetsänhoitajakuntaamme on käyttänyt mainittuja verraten suuria lupakirjamyyntivaltuuksia oikein ja valtion metsätalouden eduksi. Kieltää ei kuitenkaan voida, että monet kehoitukset lupakirjakaupan ehkä liian nopeaan laajentamiseen johtivat myös valitettaviin väärinkäytöksiin: välikäsikauppaan, metsänhaaskauksiin ym. Järjestelyn ja valvonnan puute aiheutti myös sen, etteivät lupakirjakaupat kaikin paikoin vastanneet metsänhoidon eikä metsätalouden vaatimuksia.

Edellä on kosketeltu ainoastaan niitä valtuuksia, joita aluemetsänhoitajilla on ollut lupakirjoilla »pystymyynteihin» (pystypuihin tai maassa oleviin puihin ja muihin metsäntuotteisiin.) Hankitun puutavaran lupakirjamyyntiin ovat aluemetsänhoitajien valtuudet olleet vähäiset. Ja metsähallituksen liikeosaston kirjeellä 23/12 1938 on ne supistettu olemattomiin. Ilman liikeosaston lupaa ei aluemetsänhoitaja ole oikeutettu myymään lupakirjalla hankintahakkuissa jääneitä raakkeja, tyveyksiä, veistöjätteitä ym. sellaista vähempiarvoistakaan puutavaraa. Käytännössä ei sanottua kieltoa liene aivan kirjaimellisesti noudatettu, mutta toivottavaa olisi, että aluemetsänhoitajien lupakirjamyyntivaltuuksia kosketelluissa suhteissa selvennettäisiin ja laajennettaisiin. Ja mikäli »käsikauppahankintoja», joita järempänä kosketellaan, suoritetaan, olisi aluemetsänhoitajien myyntivaltuuksia erikoisesti niissä lisättävä.

Kuinka paljon aluemetsänhoitajat ovat edellä selostettujen valtuuksiansa nojalla eri aikoina myyneet lupakirjoilla puita ja muita metsäntuotteita, siitä en ole onnistunut saamaan tilastoa, eikä sitä liene saatavissaakaan. Metsähallituksen vuositilastoissa ei siitä ole tarkempia tietoja muuta kuin poikkeustapauksissa. Lupakirjoilla myytyjen puiden ja muiden metsäntuotteiden määrästä ei hoitoalueiden vuosikertomuksissakaan ole numeroita, vaan ainoastaan tuloista harvoilta vuosilta. Lupakirjalla myytyjä

puta ei ole myöskään luovutus- ja tuloilmoitusten takasivun yhteenvedossa eritelty. Tämä on mielestäni puutteellisuus, joka tilastoja uusittaessa olisi huomioitava. Jos siis halutaan saada tarkempia lukuja eri vuosina lupakirjoilla myytyjen metsäntuotteiden määristä, on ne poimittava luovutusilmoitusten sisälehdiltä, mikä on erikoisen suuritöistä. Muutamilta vuosilta on tällaisia tietoja kuitenkin keräilty. Koska vuotta 1921 vanhemmat luovutus- ja tuloilmoitukset eivät enää ole metsähallituksen arkistossa, ei sen vanhemmilla ajoilla ole tietoja jälempänä esitettävissä tilastoissa. Vanhempia tietoja on jossain määrin vain lupakirjamyyntituloista, jotka suhteessa puutavarasta saatuihin kokonaistuloihin eivät ole verrannollisia myyntiin määrin syystä, että lupakirjapuut myytiin yleensä huokealla ja erikoisesti ns. leveranssipuut hyvin huokealla hinnalla heikossa asemassa olevan väestön hätäavuksi.

Oli luonnollista, että lupakirjakauppa metsähallinnon alkuaikoina ja aina tämän vuosisadan alkupuolelle saakka oli vähäistä. Olivathan alue-metsänhoitajien myyntivaltuudetkin, kuten edellä on mainittu, sangen rajoitetut. Samoin oli kysyntäkin varsin heikkoa, jopa niin, että esim. v. 1888 mainitaan, miten sellaisessakin kuin Mikkelin hoitoalueessa ei ollut polttopuulla laisinkaan menekkiä. Poikkeuksen aiheutti ainoastaan pohjoisissa tarkastuspiireissä edellä mainittujen leveranssipuiden kysyntä, jota oli liikaakin, ja jonka myynnin rajoittaminen tuotti suuria vaikeuksia.

Mainittakoon esimerkin vuoksi muutamia lukuja lupakirjoilla myytyjen puiden ja metsäntuotteiden raha-arvoista. V. 1906 saatiin lupakirjamyyntillä n. 400,000 mk eli 6.2 % koko metsäntuotteiden myyntituloista ja v. 1911 395,764 mk eli 3.3 % kokonaisyntituloista. Sanottu prosentti vaihteli eri tarkastuspiireissä 0.8—6.6 %, kouluhoitoalueita lukuunottamatta. Kun prosenttinen osuus esim. Iin tarkastuspiirissä oli suurin eli 6.6 %, kuvastaa se leveranssipuiden suurta osuutta metsänmyyntituloista. Vaikkakin ne huokealla hinnalla myytiin. Vuonna 1914 olivat vastaavat luvut

Käsikaupalla myydyt puumäärät k-m³.

Tarkastuspiiri tai piirikunnan alue	Saha-, rak. ym. jär. havup.	Vaneri-, rulla- ja tullitikkup.	Paperi- ja kalvospuut	Poltto-, tervas- ja sypuut	Päre-, aitaus- yms. puut	Yhteensä
V. 1921.						
Turun-Häm. l. tp.	4,570	276	6	29,766	2,156	36,774
Viip. Mikkelin l. tp.	5,529	573	167	25,447	1,110	32,826
Kuopion l. tp.	1,591	123	3	2,804	520	5,041
Keski-Suomen tp.	3,675	203	111	27,386	2,178	33,553
Pohjan tp.	4,894	674	134	29,430	2,146	37,278
Oulujärven tp.	4,576	37	896	16,817	770	23,096
Iin tp.	12,464	63	1,742	27,322	2,126	43,717
Kemin tp.	11,321	80	2,006	21,698	1,289	36,394
Lapin tp.	9,382	6	—	5,909	315	15,612
Virkatalohoitoalueet	5,769	55	29	8,258	1,008	15,119
Yhteensä	63,771	2,090	5,094	194,837	13,618	279,410
V. 1931.						
Perä-Pohjola	17,974	103	1,529	33,767	1,480	54,853
Pohjanmaa	17,535	218	5,718	59,167	4,419	87,057
Länsi-Suomi	7,131	283	459	32,505	2,889	43,267
Itä-Suomi	4,526	773	111	22,748	2,209	30,367
Yhteensä	47,166	1,377	7,817	148,187	10,997	215,544

648,877 mk eli 4.4 % (1—7.6 %) ja vuonna 1912 583,803 mk eli 4.7 %. Kuten sanottu, ovat lupakirjoilla myytyjen metsäntuotteiden prosenttiset kuutiomäärät mainittuja prosenttilukuja huomattavasti korkeammat.

Mainittakoon metsähallituksen tilastokonttorista kerättyjä tietoja lupakirjoilla myydyistä puumääristä muutamilta vuosilta jälkeen 1921, siis ajanjaksolta, jolloin lupakirjakauppa oli jo vilkastunut ja varsinaisten leveranssipuiden myynti alkuperäisessä muodossa lakannut. Tiedot on koottu piirikunnittain ja puolajeittain.

Käsikaupalla myydyt puumäärät k-m³.

Piirikunta	Sahap. ym. järeet havupuut	Vaneri-, rulla- ja tullitikkupuut	Paperipuut	Kaivospuut	Poltto-, tervas- ja sypuut	Päre-, aitaus-, vitsas- yms. puut	Yhteensä
V. 1938.							
Perä-Pohjola	10,180	291	16,511	1,359	52,689	3,672	84,702
Pohjanmaa	12,271	58	5,344	572	75,189	4,632	98,066
Länsi-Suomi	12,871	488	2,167	115	43,514	2,657	61,812
Itä-Suomi	10,155	627	8,580	1,374	38,715	3,197	62,648
Yhteensä	45,477	1,464	32,602	3,420	210,107	14,158	307,228
V. 1939.							
Perä-Pohjola	14,954	125	4,944	254	62,615	5,326	88,218
Pohjanmaa	16,832	108	4,060	2,461	83,290	4,158	110,959
Länsi-Suomi	13,078	572	2,159	312	59,788	3,226	79,135
Itä-Suomi	11,325	736	2,738	79	44,665	3,323	62,866
Yhteensä	56,239	1,541	13,901	3,106	250,358	16,033	341,178
V. 1945.							
Perä-Pohjola	23,454	123	306	—	20,910	759	45,552
Pohjanmaa	38,968	118	2,579	42	113,328	4,694	159,729
Länsi-Suomi	29,849	907	2,311	138	76,756	4,538	114,499
Itä-Suomi	10,414	405	411	—	27,577	1,825	40,632
Yhteensä	102,685	1,553	5,607	180	233,571	11,816	360,412
V. 1946.							
Perä-Pohjola	31,608	160	10,427	—	76,462	2,053	120,710
Pohjanmaa	66,452	1,547	2,766	228	131,886	5,024	207,903
Länsi-Suomi	49,110	2,261	3,384	1,730	64,491	4,385	125,361
Itä-Suomi	15,234	391	174	—	22,893	2,776	41,468
Yhteensä	162,404	4,359	16,751	1,958	295,732	14,238	495,442

Lisäksi mainittakoon lupakirjamyyntien %-luvut koko luovutuksesta useammalta vuodelta:

Vuosi	%	Vuosi	%	Vuosi	%
1911	3.3	1931	6.0	1939	9.5
1921	6.8	1935	8.8	1945	11.0
1926	10.3	1936	8.2	1946	11.5
1927	8.3	1938	9.8		
1927	8.3	1938	9.8		

Keski-Hämeen hoitoalueessa ovat 25 viimeisen vuoden lupakirjatulot keskimäärin n. 9 % pystyymyytyjen puiden kokonaistulosta ja ovat ne viime vuosina huomattavasti nousseet.

Vuosi	mk	Vuosi	mk	Vuosi	mk
1939	74,152	1942	92,370	1945	506,327
1940	26,580	1943	100,698	1946	641,941
1941	50,808	1944	80,904		

Mainittakoon myös lupakirjoilla myytyjen puiden määrät ja tulot Heinolan hoitoalueessa neljältä viimeiseltä vuodelta:

Vuosi	km ²	mk
1943	3,316	188,498
1944	3,116	423,193
1945	6,133	1,024,026
1946	5,084	1,160,283

Kuten edellä mainituista luvuista käy selville, ovat lupakirjoilla myytyjen puiden ja muiden metsäntuotteiden määrät jatkuvasti ja varsinkin viime vuosina nousseet siitä huolimatta, että ilman Piirikuntakonttorin lupaa tapahtuva lupakirjamyynti v. 1939 rajoitettiin ostajan omiin tarpeisiin ja, että sen jälkeen on muutenkin koetettu sanottua myyntiä supistaa. Samoin ovat lupakirjakaupasta saadut tulotkin nousseet varsin huomattaviin lukuihin. Lupakirjakaupasta on muodostunut tekijä, jonka järjestämiseen on kiinnitettävä vakavaa huomiota. Onhan lupakirjakauppa paikoin, kuten esim. vähämetsäisissä seuduissa, muodostunut siksi suureksi, etteivät aluemetsänhoitajat näytä jaksavan sitä hallita, joskin siihen osataan voi olla syytä aluemetsänhoitajissa itsessäänkin. Sota-aika ja sitä seuranneet poikkeukselliset olot ovat ratkaisevasti syynä lupakirjakaupan viime vuosien erikoiseen kasvuun. Jälleenrakentamiseen, rappeutuneisiin rakennuksiin ym. tarpeisiin on puun kysyntä ollut erikoisen suuri, samoin siirtoväen tarpeisiin. Pakkotavotteiden ja hintasäännöstelyn aikana eivät yksityismetsänomistajat ole sanottavasti myyneet metsättömille puuta, joten sekin on ollut omiaan lisäämään puun kysyntää valtion metsistä.

Aluksi olivat lupakirjoilla myytävien puiden ja metsäntuotteiden hinnat lupakirjakaupan tarkoituksesta, kysynnän puutteesta ja muista edellä kosketelluista syistä pitkän aikaa perin alhaiset.

Hinnat vahvisti metsähallitus, mutta kiertokirjeellä 4/10 1906 siirrettiin hintojen vahvistaminen ylimetsänhoitajille paikallisoloja paremmin tuntevina, samoin kuin lupakirjakaupan valvonta ja ohjaus. Aluemetsänhoitajien tuli kesäkuussa tehdä hintaehdotus seuraavaa, syyskuun 1 päivästä alkavaa myyntikautta varten, ja hinnaston vahvisti ylimetsänhoitaja viimeistään elokuussa. Toimenpide olikin tarpeen, sillä lupakirjoilla myytyjen metsäntuotteiden hinnat olivat eri hoitoalueissa ja tarkastuspiireissä perin epätasaisia ja erilaisia, jopa niinkin, että ranta- ja hyvillä liikepaikoilla voivat hinnat olla alhaisemmat kuin kaukana sydänmailla. Hintaehdotusten tekeminen muutettiin sittemmin huhtikuuksi ja niiden vahvistaminen toukokuuksi, joten myyntikausi käsitti ajan 1/6—31/5 eli saman kuin nyt poikkeusoloissa käytännössä ollut hankintakausi.

Lupakirjakaupan hinnoista puheen ollen mainittakoon, että esim. 1907 olivat hinnat Oulujärven tarkastuspiirissä rakennushirsille hoitoalueista riippuen 4—8 mk kpl., keloille ja tuulenskaadoille 0: 50—4 mk kpl., maapolttopuille 0: 10—0: 30 mk pm³, kuiville polttopuille 0: 20—0: 40 mk pm³, polttopuille tuoreista havupuista 0: 30—1: 20 mk pm³ jne. Muissa tarkastuspiireissä eivät hinnat eronneet paljoakaan mainituista määristä, joskin hinnoitusyksiköt vaihtelivat. Tällaiset alhaiset hinnat pysyivät muuttomattomina toistakymmentä vuotta. Huomattava myös on, että monissa tapauksissa myytiin puuta lupakirjoilla vahvistettuja hintoja huokeamilla. Olen jo ennen maininnut Senaatin 1892 antaman määräyksen

myydä heikossa asemassa olevalle väestölle huokealla hinnalla leveranssipuita. Myös muita hinnanalennuksia oli.

Kun aluemetsänhoitajien lupakirjamyyntioikeuksia laajennettiin ja käsikauppaa pyrittiin kaikinpuolin tehostamaan myöskin tulolähteenä, alettiin myytävien metsäntuotteiden hintoihinkin kiinnittää huomiota. Varsin tärkeänä pidettiin sitä, ettei aina käytetä samoja alimpia sallittuja hintoja. Usein mainitussa metsähallituksen kiertokirjeessä metsänhyydykkeiden vähittäiskaupasta 13/5 1919 korostetaan erikoisesti tätä: »Hintojen määrääminen on tärkeä ja arvostelukykyä kysyvä tehtävä, koska kohtuuttomat hinnat — liian alhaiset kuten liian korkeatkin — epäedullisesti vaikuttavat taloudelliseen tulokseen. Yleisenä sääntönä on pidettävä, että yksikköhintoja on sikäli korotettava, mikäli ostohalua ei lamauteta, vaan menekki osoittaa säännöllistä nousua.» Myös annettiin oikeus alittaa vahvistettuja lupakirjahintoja: »Taksaan otetut hinnat ovat pidettävät minimihintoina. Todisteellisesti puutteenalaisille ostajille ynnä työläisasutustilallisille valtion maalla on metsänhoitajalla kuitenkin oikeus varsinaisiin kotitarpeisiin myöntää hinnanalennusta 50 % saakka. Milloin hinnanalennusta on myönnetty, on siitä lyhyesti sopivalla tavalla luovutusilmoituksen muistutussarakkeeseen merkittävä.»

Useaan otteeseen on edellä mainitusta huomautettu. Esim. piirikuntakonttorit ovat vahvistamissaan lupakirjahinnastoissa aina huomauttaneet siitä, että vahvistetut hinnat ovat minimihintoja, joita menekistä ja olosuhteista riippuen on harkinnan mukaan koroitettava. Tästä huolimatta on ollut varsin yleistä, että aluemetsänhoitajat ovat käyttäneet minimihintoja ja siten ehkä tietämättään auttaneet välikäsitoimintaa.

Edellä selostettu lupakirjoilla myydyin puutavaran hinnoittelutapa oli voimassa aina poikkeuksellisiin oloihin saakka, jolloin lupakirjakaupan hinnatkin tulivat yleisten puutavarahintasäännöstelyjen alaisiksi. Kun puutavaran hintasäännöstelyt ja niissä olevat yksityiskohtaiset kantohintojen laskemisohteet ovat läheiseltä ajalta ja varmaan kaikille tuttuja, ei liene syytä niitä tarkemmin selostaa. Mainittakoon ainoastaan, että viimeiset, viime toukokuun loppuun saakka voimassa olleet lupakirjoillakin myytävää puuta koskevat puutavaran hintojen säädökset ovat: »Valtioneuvoston päätös poltto- ja rullapuun sekä kuituhaavan enimmäishinnoista 20/6 1946» sekä »Valtioneuvoston päätös järeän havu- ja koivupuun sekä paperi- ja kaivospuun enimmäishinnoista 20/6 1946». Sen jälkeen ei valtion metsistä lupakirjoilla myytävän puun kantohinnoista ja hinnoituksesta ole annettu muita ohjeita kuin metsähallituksen kiertokirje käsikauppojen väliaikaisesta järjestämisestä 8/9 1947. Siinä kehoitetaan hinnoittelussa toistaiseksi noudattamaan säännönmukaisesta poikkeavaa menettelyä, jonka mukaan lupakirjaan tehdään merkintä kantohinnan myöhemmin määräämisestä Lupakirjaa annettaessa peritään etumaksua, käyttäen edellä mainittujen Valtioneuvoston päätösten mukaisia kantohintoja, lisättyinä 20 %:lla. Tässä yhteydessä mainittakoon, että muiden kuin valtion metsistä myytävien ainespuiden suositeltavista kantohinnoista vesistöjen ja rautateiden varsilla ja niiden laskemisohteista ovat Maataloustuottajain Keskusliiton Metsävaltuuskunta ja Suomen Puunjalostusteollisuuden Keskusliitto 16/9 1947 sopineet, jonka lisäksi Valtion Polttoainetoimisto ja edellä mainitut järjestöt ovat samanaikaisesti sopineet polttopuiden hinnoista ja niiden laskemisperusteista. Kun sanotut sopimukset koskevat varsinaisen myyntipuun hintoja, ei mielestäni niiden sellaisenaan noudattaminen sovellu lupakirjamyyntien, enempää kuin metsähallituksen edellä mainitussa kierto-

kirjeessäkin toistaiseksi määritellyt hinnat ja niiden laskeminen säännötelyn aikaisista hinnoista, jalempänä toisessa yhteydessä mainituista syistä.

Lupakirjoilla myytävien puiden hinnoista puheen ollen mainittakoon, että vuosina 1944—1945 ja 1946—1947 on metsähallituksen kiertokirjeiden 12/7 1944 ja 21/5 1946 perusteella ollut oikeus myydä siirtoväkeen kuululle (viimemainitun kiertokirjeen mukaan maataloussiirtoväkeen kuululle) henkilöille heidän omiksi tarpeikseen polttopuuta puolella alimmista käsikauppahinnoista.

Lupakirjakaupan alkuaikoina käytetyistä lupakirjoista ei löydy tarkempia määräyksiä ja lienevät lupakirjat olleetkin hyvin erilaisia. Paljon on käytetty omatekoisia lupakirjoja, mutta ovat jotkut aluemetsänhoitajat niitä omalla kustannuksellaankin painattaneet. Vasta metsähallituksen kiertokirjeessä 4/10 1906 löytyy niistä maininta: »Kruununmetsistä älköön käsikaupalla myytävä metsäntuotteita millään muulla tavoin kuin metsähallituksen antamiin, numeroituihin kaavoihin kirjoitetuilla lupakirjoilla». Sitten 13/5 1919 annetussa metsähallituksen kiertokirjeessä määritellään tarkoin myyntiehdot ja lupakirjojen käyttäminen. Nämä määräykset ovat vieläkin suurin piirtein voimassa, joskin niitä lupakirjojen uusissa painoksissa on selvennetty ja tehty tarpeellisia lisäyksiä.

Lupakirjakaupalla on metsäntuotteita myyty perimällä maksu etukäteen tai antamalla velaksi takuuta vastaan. Verrattain yleistä lienee ollut viimemainittu tapa, eikä aina liene takuitakaan otettu. Tästä johtui, varsinkin silloin, kun metsäkasöörinä oli eri henkilö kuin lupakirjan antaja, että »rästejä» karttui paljon, eikä niitä kaikkia saatu perityksi, vaan oli niitä useinkin tileistä poistettava. Niinpä esim. eräässä Keski-Suomen hoitoalueessa oli 1920-luvulta tällaisia rästejä n. 50,000 mk, mikä summa oli kertynyt pienistä eristä ja oli suurimmaksi osaksi tileistä poistettava.

Hakkuunvalvontakustannukset voitiin ennen asettaa, ihmeellistä kyllä, ostajankin suoraan hakkuunvalvojalle maksettavaksi. Tämä muutettiin metsähallituksen kiertokirjeessä 12/5 1928 siten, että lupakirjakaupassa »ehkä tarpeelliset hakkuunvalvontakustannukset suoritetaan valtion varoista ja peritään ostajalta takaisin valtiolle.»

Menekin ja nimenomaan pienemmän puun menekin puute ja alhaiset hinnat sekä vuosikymmeniä voimassa ollut turmiollinen hirrenharsinta vaikuttivat ratkaisevasti siihen, etteivät valtion metsien hakkuut yleensäkin vastanneet metsänhoidon vaatimuksia, jos kohta muitakin syitä siihen oli. Samaa on sanottava lupakirjahakkuista, mutta koska aluemetsänhoitajien lupakirjakauppavaltuudet olivat aina tämän vuosisadan alkupuolelle saakka vähäiset, ei lupakirjakaupalla ollut metsien tilaan mainittavaa vaikutusta. Vanhoilta hakkausaloilta, joilta suurimmat ja terveet sahapuurungot oli harsien hakattu, koetettiin leveranssipuina ym. myydä vika-naisia ja jättöpuita sekä keloja tms., mutta tälläkään menetelmällä ei pienemmän ja huonomman puun menekin puuttuessa hakkausalojen tilaa paljoakaan parannettu. Sitäpaitsi leveranssipuita myytiin lupakirjoilla epäilyttävän paljon muunkinlaisista metsistä.

Sitä mukaa kuin pienemmän ja huonomman puun kysyntää alkoi ilmetä ja varsinkin sitten, kun aluemetsänhoitajien valtuuksia lupakirjakaupoissa laajennettiin, alettiin kiinnittää enemmän huomiota lupakirjoilla samoin kuin muillakin tavoilla myytyjen puiden hakkuiden metsänhoidolliseen ja

taloudelliseen puoleen. Useissa metsähallituksen kiertokirjeissä on määräyksiä hakkausten oikeasta sijoittamisesta, leimausten oikeasta suunnittelemisesta ja metsänhoidollisesta suorituksesta metsien kunnan kohottamiseksi ja siten, että metsät luontaista tietä voisivat uudistua. Näistä mainittakoon kiertokirje 8/4 1905 ja erikoisesti kiertokirje »Metsänhyödykkeiden vähittäismyynnistä valtion metsistä 13/5 1919.» Siinä mm. mainitaan: »Hakkuita toimeenpantaessa, olivatpa ne mitä laatua tahansa, on, ellei ole kysymys kuivista ja kaatuneista puista, luovuttava verrattain yleisestä suunnittelemattomasta poimintamenettelystä ja pyrittävä siihen, että hakkuulla aina, paitsi puutavaran myyntiä, toteutetaan joku metsänhoidollinen tarkoitus». Tähän nähden ja ottaen huomioon ne erilaiset menekki- ja olosuhteet, joissa lupakirjakauppoja jouduttiin suorittamaan, annetaan sanotussa kiertokirjeessä ohjeita lupakirjakaupan järjestämisestä eri olosuhteissa. Kun sanotut ohjeet ovat olleet silloisissa oloissa hyvin paikallaan ja erikoisen tarkoitustaan vastaavia, ja ovat nykyäänkin varsin varteenotettavia — onhan puheenalainen kiertokirje vieläkin suurimmalta osaltaan voimassa, — on syytä tässä yhteydessä niistä mainita:

»Tiheään asutuilla seuduilla, etenkin lähellä teollisuus- ja liikekeskuksia, jossa ansiomahdollisuudet ovat suuria, ja aika sen johdosta kallista, on varattomampikin väestö halukas ostamaan valmistettua tavaraa. Tällaisissa oloissa voidaan senvuoksi soveluttaa vähittäismyynnin voimaperäisintä muotoa, hakkauttamalla metsähallinnon toimesta erilaisia puutavaroita varastoon joko liikepaikkoihin hankittuina tai metsään, josta ne sittemmin enemmän tai vähemmän valmistetussa muodossa myydään halullisille ostajille. Tällainen menettely on ostajille edullisin, koska samalla, kuin tavarasta yleensä saadaan korkeampia nettohintoja, siinä parhaiten voidaan sijoittaa ja järjestää hakkuu metsänhoidon vaatimuksia silmälläpitäen sekä lajitella erilaiset puutavarat laatunsa mukaan.»

»Toinen muoto, joka edellyttää verrattain vilkasta kysyntää, mutta oloja, joissa ostajapiiri, varsinkin maanviljelysväestöä ollen, yleensä haluaa itse hakkuuttaa ja valmistaa puutarpeensa metsässä, on se, että kysynnästä ja ostokyvystä riippuen, suuremmilla tai pienemmillä aloilla metsänhoidollisia hakkausia kaipaavissa metsiköissä leimataan puita n. k. kyläkunta-huutokaupoilla palstoittain tarjottaviksi valmistamattomana sekä sittemmin lupakirjoilla ostajille luovutettaviksi. — Voidaan ajatella sitäkin, paikoin jo käytettyä menettelyä, että otettavat puut metsähallinnon toimesta kaadetaan edeltäpäin tai että puita leimataan vastaisten kauppojen varalle jo ennen kuin ostaja on ilmoittautunut.»

»Kehittymättömissä oloissa yleisin muoto on se, että kaupat syntyvät aivan tilapäisesti, sikäli kuin ostajan tarve ilmenee, ja että tästä johtuen puutavaroiden luovutuskin tulee olemaan tilapäistä ja tapahtumaan enimmäkseen ilman suunnitelmaa.»

»Tässä mainitut kauppamuodot välimuotoineen esiintyvät useinkin yhdessä hoitoalueessa kaikki, etenkin kun tavaran laatukin voi aiheuttaa erilaista myyntimenettelyä.»

»Eri kauppamuotojen käytäntöön ottaminen on luonnollisesti riippuva paikallisoloista, mutta koska epäilemättä metsäviranomaisten vallassa on suuresti vaikuttaa kauppaolojen kehittämiseksi, on siitä syystä tarmokkaasti pyrittävä yhä voimaperäisempiä myyntimuotoja kohti, kuin myös järjestämällä entisiä muotoja saattamaan niitä paremmin tarkoitustaan vastaaviksi.»

Kiertokirjeessä kehoitetaan rajoittamaan myös lupakirjojen antaminen määräaikiin.

Kirjeellä 19/4 1922 on metsähallitus edellä olevan lisäksi määrännyt, »että piirikuntakonttoreiden tulee valvoa ja ohjata aluemetsänhoitajain vähittäismyyntiä, erityisesti pitäen silmällä, että vähittäismyntihakkaukset tulevat metsänhoidon vaatimuksia vastaaviksi, sekä että vähittäismyynnin kautta myytäviä metsiköitä ei saateta hajanaisiksi, minkä kautta jälle jäävän metsän myynti vaikeutuisi, ja että tämän tarkoituksen saavuttamiseksi on metsähallituksen kiertokirjeen mukaisesti 13/5 1919 N:o 14475 pyrittävä rajoittamaan kaupanteko määräaikoihin sekä mikäli mahdollista edeltäpäin tehdyn suunnitelman mukaisesti ja odotettavasta menestystä hankittujen tietojen perusteella, sulan maan aikana leimattava seuraavana myyntikautena joko kyläkuntahuutokaupalla tai suorastaan lupakirjoilla myytävät puut.»

Vahvistaessaan hoitoalueille vähittäismyynnihinnastoja ovat piirikuntakonttorit useinkin korostaneet edellä mainittuja seikkoja. Niinpä esim. Länsi-Suomen piirikuntakonttori on puunhintojen säännöstelyyn saakka vahvistamisessa hinnastoissa (minimihinnastoissa) määrännyt mm.:

»Lupakirjakauppa on järjestettävä etukäteen lumettomana aikana tahtuvan tinkimättömän metsänhoidollisen leimuun varaan. Aluemetsänhoitajan on ostava yleisö vähitellen tähän totutettava. Missä kilpailua on odotettavissa, järjestetään kyläkuntahuutokauppoja pienin myyntierin, jotta pieneläjätkin pystyvät ostamaan. Kyläkuntahuutokaupat tilitetään lupakirjakauppoina.

Aluemetsänhoitajan on tilapäisiä poikkeuksia lukuunottamatta käytettävä myyntioikeuttaan ainoastaan sellaisten paikkojen suhteen, joissa nuorennettavien alojen kuntoonpaneminen tai kasvatushakkuu tulee kysymykseen, eikä alueelle suurempia kauppoja voida järjestää.»

»Jotta nuorennettavilta aloilta vähempiarvoiset raivauspuut saataisiin kaupaksi, on aluemetsänhoitajalla oikeus määrätä hinnat tällaiselle tavaramalle olosuhteiden mukaan minimihintoja alittaen, samaten kuin liian tiheitä nuoria metsiköitä apuharvennetaessa saataville, pienen myyntiarvon omaaville tuotteillekin, oksille y. m. s., mutta on merkintä tästä tehtävä lupakirjan ja luovutusilmoituksen muistutussarakkeeseen.»

Annetut ohjeet ja määräykset ovat olleet hyvää tarkoittavia, mutta niitä ei ole käytännössä aina tarpeellisessa määrin huomioitu.

Edellä olevassa olen selostanut lupakirjakauppaa ja sen kehitystä, ja niin ollen myös niitä säädöksiä, jotka sanotusta kauppamuodosta ovat nykyisin voimassa. Olen näin menetellyt syystä, että täten saataisiin säilymään jonkinlainen, vaikkapa puutteellinenkin kuva niistä monista vaiheista, joiden kautta lupakirjakauppa on saanut nykyisen muotonsa ja järjestelynsä. Aihe on kuitenkin siksi laaja, ja tiedot varsinkin varhaisemmilta ajoilta siksi puutteellisia ja vaikeasti saatavissa, että selostus on pakosta muodostunut vaillinaiseksi.

Ovatko ne säädökset, jotka lupakirjakaupasta nykyisin ovat voimassa ja joita edellä olen selostanut, nykyisissä muuttuneissa olosuhteissa sellaisinaan vielä tarkoitustaan vastaavia vai olisiko niitä muutettava ja mihin suuntaan?

Kun olosuhteet vieläkin eri piirikunnissa ja niiden eri osissakin ovat erilaiset, on vastaukseksi edellä olevaan kysymykseen vaikeata löytää yhteisiä suuntaviivoja. Koitan kuitenkin hahmotella niitä seuraavassa.

Aluemetsänhoitajien lupakirjakauppavaltuuksien lisääminen niissä olosuhteissa, jotka vielä tämän vuosisadan alkuaikoina olivat vallitsevina, oli

tarkoitukseltaan varmaan oikeaan osunut toimenpide. Sitenhän voitiin kehittää menekkiä ja saada metsiä kunnostetuksi ja kohottaa niiden tuottoa ja metsätalouden taloudellista tulosta, mikäli valtuuksia vain oikein käytettiin. Monien ilmitulleiden, vähemmän myönteisten seurausten valossa näyttäisi siltä, että lupakirjakaupan lisäämisen temppe oli joissakin paikoissa ja oloissa ehkä liian nopea. Kuten edellä olen selostanut, ovat sota ja siitä aiheutuneet poikkeukselliset olot johtaneet siihen, että lupakirjakauppa on saanut niin suuret mittasuhteet, että se ei monessa suhteessa varmaan ole enää eduksi valtion metsätaloudelle, eikä nykyisissä muuttuneissa olosuhteissa tarpeellistakaan. Näin on käynyt siitäkin huolimatta, että metsähallitus sodan kynnyksellä antoi piirikuntakonttoreiden kautta kehoituksen käsikauppamyynnin rajoittamisesta, joskaan siitä metsähallituksesta ei ole tullut varsinaista kiertokirjettä, joka kumoaisi aluemetsänhoitajille v. 1919 annetut valtuudet.

Olen edellä toisessa yhteydessä selostanut niitä syitä, jotka ovat aiheuttaneet lupakirjakaupan arveluttavan nousun, joten niihin ei ole enää syytä kajota.

Olosuhteet ovat viime vuosikymmeninä siten muuttuneet, etteivät lupakirjakaupat niiden metsätaloudellisten ja metsänhoidollisten tarkoituserien saavuttamiseksi, joita edistämään esim. vuoden 1919 kiertokirjeessä verrattain laajat lupakirjakauppavaltuudet aluemetsänhoitajille annettiin, ole enää sellaisenaan tarpeellisiakaan. Silloisissa vähemmän voima-peräisissä oloissa, joissa kaikilla puolajilla ja kaikenlaisella puutavaralla ei ollut muilla myyntimuodoilla menekkiä, olivat laajemmat käsikauppavaltuudet kylläkin tarpeelliset. Niitä käyttämällä ja käsikauppaa oikein ja tarkoituksenmukaisesti kehittämällä oli mahdollisuus lupakirjakaupan avulla saada hakkausalat kunnostetuiksi. Koska minimimitat silloin olivat suurempia kuin nykyään, oli myös hakkausaloilla hakkaustahteitä ja myyntimitan täyttämätöntä, poistettavaa puuta siksi runsaasti, että näidenkin hyväksikäyttöön tarvittiin suuremmat kauppavaltuudet. Nykyisin sekä hankinta- että pystymyynnihakkauksissa voidaan samalla kertaa saada myydyksi ja hakatuksi kaikenlaista ja verrattain pienimittastakin puuta, joten lupakirjakauppavaltuudet hakkausalojen kunnostamistaen takia siinä mielessä kuin edellä eivät enää ole tarpeelliset. Ne voidaan hyvällä syyllä enimmäkseen rajoittaa metsätöntä paikallista väestöä ja etenkin pieneläjiä koskeviksi. Pohjoisissa osissa maamme, joissa hakkausalueet ovat laajat ja asutus harvempaa, voi olla syytä myydä lupakirjakapualla tällaista tavaraa muillekin, mikäli mahdollisuuksia siihen on.

Myös harvennuksissa saatava puutavara voidaan nykyisin myydä muita myyntitapoja käyttäen. Ainoastaan sellaisissa nuorissa metsissä, joiden harvennuksissa, ns. perkausharvennuksissa, ei saada kannattavasti varsinaisen myyntimitan täyttävää puutavaraa, voidaan kertyvä puutavara myydä lupakirjakaupalla etupäässä paikalliselle, metsättömälle väestölle. Lupakirjakauppa olisi siis ensisijaisesti kohdistettava sanotunlaisiin alueisiin ja metsikköihin.

Myös ja ennen kaikkea muunlaisen puutavaran myyntivaltuudet olisi rajoitettava etusijassa metsätöntä paikallista pieneläjäväestöä koskevaksi ja hakkaukset sijoitettava sota-ajan hakkausissa useinkin repaleisiksi tai joskus vajaatuottoisiksikin jääneisiin metsiin ja sitten vasta sellaisiin muihin metsiin, joissa käsikauppa tarkoitustaan vastaavasti ja hakkaus tinkimättömän metsänhoidollisesti voidaan suorittaa. Ja mikäli valtuuksia muille myytävälle puuterille tarvitaan, voi ne helposti vaikkapa puhelimitse saada piirikuntakonttorista ja metsähallituksesta.

Näyttäisi myös siltä, että piirikuntakonttorien olisi tarpeen saada valtuudet rajoittaa niissä hoitoalueissa, joissa lupakirjakauppa on muodostunut liian suureksi, myös yhdelle ostajalle myytävien erien suuruutta.

Ne lupakirjamyynnitavat, joita toisessa yhteydessä olen selostanut ja jotka ovat metsähallituksen v:n 1919 kiertokirjeessä, ovat vieläkin varsin paikallaan, kunhan niitä vain käytännössä, muuttuneet olosuhteet huomioon ottaen, sovelletaan. Tästä syystä ei niitä sellaisenaan tarvitse kerrata, vaan kehoitetaan niitä harkitusti käyttämään.

Erikoisesti olisi kiinnitettävä huomiota hankintalupakirjakauppaan. Sillä varmaan saadaan paras metsänhoidollinen jälki ja hyvä taloudellinenkin tulos, eikä se suinkaan oikein järjestettynä edellytä erikoisen hyviä olosuhteita. Myös liiallisen lupakirjamyynnin rajoittajana sekä valvonta, että muun työn vähentäjänä on sillä huomattava vaikutus. Hoitoalueissa joissa lupakirjapuiden kysyntä on erikoisen suuri, voidaan eristää osia, esim. kokonaisia vartiopiirejäkin, joista lupakirjain myydään yksistään hankintapuutavaraa (lupakirjahankinnat) joko metsään tai kaikenlaista puutavaraa hankittuna sopiviin paikkoihin, joissa on edulliset varastoalueet sekä hyvät vartioimis-, myymis- ja edelleenkuljetusmahdollisuudet. Edellisessä tapauksessa, mikäli leimausalueella on järeämpää puuta (rakennus-, päre- yms.), voidaan se myydä pystyyn erikseenkin, mutta on hakkaus koetettava sijoittaa enimmäkseen pinopuuta käsittäväksi. Olen aluemetsänhoitajana joutunut käytännössä käyttämään kumpaakin hankintalupakirjakauppaa ja saanut niistä edullisen tuloksen. Tällaiset lupakirjahankinnat edellyttävät annettavaksi aluemetsänhoitajille tarpeelliset, näin hankitun puutavaran myyntivaltuudet.

Myytäessä puuta muilla edellä selostetuilla lupakirjakaupan myyntimuodoilla on kaupanteko yleensä rajoitettava määräaikoihin, joista poikkeuksia saadaan tehdä ainoastaan aivan erikoistapauksissa. Osto-anomukset on siis tehtävä edeltäpäin sopivasti ilmoitettuun tarkkaan määräaikaan mennessä. Näiden anomusten perusteella, joista karsitaan pois sellaiset, jotka eivät ehkä ole ostoon oikeutettuja tai ovat aikaisemmin käyttäneet osto-oikeuttaan väärin yms., sekä huomioon ottamalla ne puumäärät, jotka myytäviltä alueilta suunnitellun puumäärän rajoissa voidaan antaa, toimitetaan puiden leimaus ja palstoitus yhdellä kertaa. Näiltä aloilta myydään ostajille ilmoitettuna määräaikana puut joko paikalla pidettävällä huutokaupalla siinä nousseihin hintoihin tai suoraan lupakirjoilla edeltäpäin arvioituun hintaan. Myös mittaus ja luovutus suoritetaan yhtäaikaan, edeltäpäin sovittuna aikana. On myös käytetty määräaikoja puiden ulosotolle syys- ja kevättalvella, jolloin muut metsäajot eivät vielä liiaksi sido metsänvartijain tai vartiomiesten aikaa, ja on tästä kokemukset osoittaneet eräissä paikoin varsin myönteisiksi.

Edellä mainitulla tavalla järjestettynä on mahdollisuus saada lupakirjakauppa rajoitetuksi kulloinkin tarpeelliseksi katsottaviin määriin sekä puiden myynti, leimaus, valvonta ja luovutus supistetuksi sikäli vähiin, että joissakin tapauksissa voisi edellä olevasta koituvat menot suorittaa leimaus- ja luovutusmomenttia rasittaen, mihin kuitenkin on saatava erikoislupa. Tuottaahan hankintakustannusten jaottelu useille pienille lupakirjaerille tarpeetonta työtä ja tileissäkin vaivaa.

Edellä mainittu menettelytapa on välttämätön myöskin hakkaustahneiden, perkaus- ja puhdistusharvennuspuiden myynnissä. Näihin lupakirjakauppa vastaisuudessa olisi ennen kaikkea kohdistettava.

Sikäli kuin nykyiset poikkeukselliset olot, jotka ilmeisesti voivat vielä kauankin jatkua, muuttuvat normaalisemmiksi tai muita riittäviä aiheita

ilmaantuu, tuntuu luonnolliselta, että aluemetsänhoitajan lupakirjamyynnitvaltuuksien tarkistus olosuhteitavastaavaksi käy tarpeelliseksi.

Kuten edellä hinnoittelua koskevassa selostuksessani olen maininnut, on nykyisin voimassa vain väliaikainen hinnoittelumääräys, joka on ennen mainitsemassani metsähallituksen kiertokirjeessä 8/9 1947. Lupakirjakaupalla myytävien puiden hinnoittelussa mielestäni ei voida täysin soveltaa niitä kantohinnan laskemistapoja, joita on käytetty poikkeusajan hintasäädöksissä, eikä niitäkään, jotka ovat jo mainitsemisiani Maataloustuottajain Keskusliiton Metsävaltuuskunnan, Suomen Puunjalostusteollisuuden Keskusliiton ja Valtion Polttoainetoimiston 16/9 1947 tekemissä sopimuksissa. Nehän tarkoittavat muualle kuljetettavaa myyntipuuta, jonka, varsinkin ainespuun, kantoarvo määräytyy merenrantahintojen mukaan, ottamatta kyllin huomioon paikallisteollisuutta ja varsinkaan paikalliskulutusta. Näin ollen ei latavesistöalueiden puulle korkeiden uittokustannusten takia jää kuin osa siitä arvosta, joka sillä (rakennus-, päre- yms. puulla) muut tekijät, kuten paikallisolosuhteet, kysynnästä johtuva paikallinen hinnamuodostus, käyttöpaikka ym. huomioonottaen pitäisi olla. Ja kun on kysymys vähittäiskaupalla kotitarpeisiin myytävästä puusta, johon lupakirjakauppa etupäässä olisi pyrittävä rajoittamaan, on siitä, järjesti sen miten edullisesti hyvänsä, aina suhteellisesti enemmän työtä ja vaivaa, kuin muilla myyntitavoilla myydyistä suuremmista puueristä. Viimeksi mainitut tekijät eivät tietenkään yksin saa määrätä lupakirjoilla myytävän puutavaran ja muiden metsäntuotteiden hintoja, mutta olisi ne otettava asian mukaisella tavalla huomioon, jos käytetään niitä kantorahojen laskuperusteita, jotka sisältyvät edellä mainittuihin hintasäädöksiin ja sopimuksiin. Jossakin määrin olisi nämä säädökset ja sopimukset myös huomioon otettava, mutta ei ratkaisevasti.

Edellä mainituista syistä olisi lupakirjoilla myytävälle puulle ja muille metsäntuotteille laskettava hinnastot piirikuntakonttoreissa metsähallituksen antamien suuntaviivojen perusteella, erikseen kullekin hoitoalueelle ja mahdollisesti sen eri vyöhykkeille — siis suurin piirtein palattava ennen poikkeusaikaa vallinneeseen tilanteeseen. Kun järeemmän puun hinta paljon riippuu puun koosta ja laadusta, voitaisiin ajatella myös siirtymistä kuutiojalkahintoihin. Tästä huolimatta täytyisi lupakirjoissa näkyä myyntivaltuuksien tarkistuksen vuoksi myös luovutettujen runkojen koot (paksuus 6 m korkeudella).

Hoitoalueille lasketuita minimihinnastoja olisi käytännössä sovellettava joustavasti. Antaahan sanotulta osalta vieläkin voimassa oleva vuoden 1919 kiertokirje aluemetsänhoitajalle oikeuden myydä metsänhyödykkeet todellisesti puutteenalaiselle, kotitarpeekseen ostavalle, metsättömälle paikalliselle väestölle jopa 50 %:n alennuksella minimihinnoista, mikä tapaus tosin saisi nykyään tulla entistä harvemmin kysymykseen. Samoin ovat piirikuntakonttorit lupakirjakauppahinnastoja vahvistaessaan oikeuttaneet aluemetsänhoitajat myymään aivan vähäisen arvon omaavia puuta ja metsänhyödykkeitä harkintansa mukaan minimihintoja alentamalla, mitä oikeutta olisi nyttemmin varsin harkitusti käytettävä. Minimihintoja on myös enemmän kuin ennen harkinnan mukaan nostettava, joskus tuntuu vastikin, kuten esim. tapauksissa, joissa liiaksi paisunutta lupakirjakauppaa pyritään rajoittamaan ja joissa keinottelua on pelättävissä, tai jos ostajana on paikalliseen väestöön kuuluva metsäomistamaton henkilö, mutta joka muutakin tietä on tilaisuudessa puuntarpeensa tyydyttämään. (Tällaisilta voi myös osto-anomuksen evätä).

Lupakirjakaupalla myytävien puiden ja muiden metsäntuotteiden oikea ja tarkoitustaan vastaava hinnan määrääminen on tärkeä ja arvostelukykyä edellyttävä tehtävä, johon piirikuntakonttoreiden ja ennen kaikkea aluemetsänhoitajien on kiinnitettävä riittävää huomiota. Jotta hinnoitus muodostuisi joustavaksi ja tarkoitustaan vastaavaksi, ei aluemetsänhoitajien käsiä kylläkään olisi liiaksi sidottava, sillä se lamaannuttaa yritteliäisyyttä ja voi tuottaa vahinkoakin. Piirikuntakonttoreiden on vain tarpeeksi valvottava, että myönnettyä joustavuutta hinnoittelussa oikein ja valtion metsätalouden eduksi käytetään.